

ИНДИГИР УОТТАРА

Муома улууһун
общественной-политической хаһыата
indigir-uottara@yandex.ru

12+

Хаһыат 1953 сыллаахха олохтоммута
Сэрэдэбэ, субуотаба тахсар

2020 с. ТОХСУННЬУ 11 КҮНЭ

СУБУОТА

№ 2 (5532)

Тохсунньу 13 күнэ — Бэчээт күнэ

Олохтоох «Индибир уоттара» хаһыат 67-с сылын оройуон летоһынын суруйааччы оруолун чиэстээхтик толорор. Хаһыат матырыйаалларын М. П. Старкова редактордаах айар коллектив бэлэмниир. Бүгүн оройуон олохтоохторо, РФ Суруналыыстарын союһун чилиэннэрэ М. Старкова, А. Иванов, Т. Слепцова, Г. Федотов, Р. Былбанаева суруйууларын кэрэхсээн аабыллар. Кинилэргэ нэһиликтэргэтин общественной корреспонденттар Хонууттан Л. Г. Степанова, Е. Н. Герасимова-Айнадь, М. Е. Хабарова, В. В. Старостина, А. И. Саввина, А. И. Никулина, Н. Г. Слепцова, Буор Сыһыыттан А. И. Васильева, Н. Е. Соркомов, Орто Дойдуттан А. К. Николаева, К. Е. Слепцова,

Соболоохтон Н. П. Корякин, Төбүлэхтэн Л. А. Стручкова, Улахан Чыыстайтан М. И. Громова, Р. Г. Дегтярева, Дьокуускай куораттан Н. А. Черемкин уо. д. а. өр сылларга көмөлөрүн тиэрдэллэр.

Элбэх үлэһити илиинэн нобуорга, бэчээккэ үөрэппит полиграфия туйгуна И. И. Винокурова биһиэхэ күүтүүлээх ыалдьыт. Билигин П. Нь. Ефимов, Л. Д. Дворник компьютерга таналлар.

Биир идэлээхтэрбитин, үтүө көмөлөһөөччүлэрбитин, аабыаччыларбытын Бэчээт күнүнэн эбэрдэлиибит! Үүммүт сыл барыбытыгар үгүс ситиһини абылаахтын.

Редакция.

В республике

В Якутии подписан План мероприятий по реализации Стратегии повышения финансовой доступности

Первый заместитель Председателя Правительства Якутии Алексей Стручков и управляющий Отделением – Национальным банком Дальневосточного ГУ Центрального банка России Антон Коноплев 27 декабря подписали План мероприятий «Дорожной карты» по реализации Стратегии финансовой доступности на 2018-2020 годы на территории Республики Саха (Якутия).

Алексей Стручков отметил, что для Якутии с большим количеством труднодоступных и отдаленных населенных пунктов реализация Плана мероприятий по повышению финансовой доступности является одной из приоритетных задач. Он напомнил, что в 2018 году Центральным банком Российской Федерации была принята Стратегия по повышению финансовой доступности в субъектах России на период 2018-2020 годов.

«Наша республика одной из первых на Дальнем Востоке подписала План мероприятий по реализации «Дорожной карты» Стратегии по повышению финансовой доступности. В феврале 2019 года между Правительством Якутии и Центральным банком Российской Федерации заключено соглашение о взаимодействии по реализации мероприятий Стратегии. В рамках соглашения проведена работа по определению потребностей в установке необходимых информационно-платежных терминалов в отдаленных и труднодоступных населенных пунктах республики», - отметил первый вице-премьер Правительства Якутии.

За два года реализации соглашения в республике проведены мероприятия по улучшению качества связи и доступа к сети Интернет в 112 населенных пунктах. В течение трёх ближайших лет к высокоскоростному Интернету планируется подключить еще 249 населенных пунктов.

Также в рамках соглашения Министерством финансов республики с Отделением – Национальным банком Дальневосточного ГУ Центробанка России проводится работа по повышению финансовой грамотности населения и развитию финансового образования в регионе.

В свою очередь управляющий Отделением – Национальным банком Дальневосточного ГУ Центрального банка России Антон Коноплев отметил, что Стратегия ставит перед собой две основные цели – это повышение качества и скорости предоставления финансовых услуг для всех категорий потребителей, имеющих стабильный доступ к сети Интернет и дистанционным цифровым финансам. Второе - обеспечение приемлемой доступности к базовым финансовым услугам: кредитованию, денежным переводам, платежам, сбережениям и страхованию, а также последовательный рост качества и доступности финансовых услуг для тех групп населения, которые сегодня не имеют полноценного доступа к инструментам финансового рынка.

«В частности мы ожидаем повышение уровня физической доступности финансовых услуг для потребителей, проживающих в сельской местности и на отдаленных, труднодоступных и малонаселенных территориях», - отметил Антон Коноплев.

По итогам реализации Стратегии ожидается повышение уровня доступности и качества услуг как для населения России в целом, так и для широкого круга потребителей.

Пресс-служба Главы Республики Саха (Якутия) и Правительства Республики Саха (Якутия).

СИРИ СИКСИГИНЭН

РФ Үлэбэ министристибэтэ регионнаабы былаастар дыахтар олобун тупсарыга сөптөөх дыагаллары тэрийэллэригэр этиллэри онордо.

Докумуонна этиллэринэн, регионнар дыахтар олобо тупсарыгар сөптөөх былааны уонна салайар механизмнары тугтуоохаахтар.

Чуолаан, дыахтар доруобуйатын харыстырга, экономической балаһыаньатын тупсарыга, олобун уйгута улаатарыгар, социальной туруга көмүскэллээх буоларыгар, уопастыбаннай-политической олоххо кыттыгыта кэниригэр этиллэр бааллар.

Регионнаабы былаанна эбии түһүмэх быһыгытын дыахтар олобор сирин уратыта учуоттаныахтаах.

Толоруулаах былаас бу күннэргэ 2022 дылы сыаллаах былааны онорон бигэргэтиэхтээх.

2%-наах «Унук Илиннэби ипотека» бырагыраамаа кыттар кирэдьииттири тэриитэ ахсаана эбиллэр. 14 баан буолла.

2%-наах ипотеканы билигин биэрэллэр: Сбербаан, ВТБ, Азиатско-Тихоокеанская баан, ДОМ.РФ, Дальневосточный баан.

Олунньу бүтүөр диэри бырагыраамаа өссө киириэхтэрэ: «ФК Открытие» баан, КБ «Восточный», «Долинск» баан, Газпромбаан, Росбаан, Россельхозбаан, Промсвязьбаан, Совкомбаан уонна Алмазэргиэнбаан.

«Элбэх баан бырагыраамаа кыттар сайыамсык таларыгар кыабы үөскэтэр. Хас биридии регионна кырата үс баан бу бырагырааманан үлэлиэбэ. Бөдөн, биллэр бааннар бааллар», — диэтэ Унук Илиннэ киһи халыта алын сайыннарыга Агентство генеральной дириэктэрэ Сергей Ховрат.

Бааннар испииһектэрэ «ДОМ.РФ» АУо сайытыгар бэчээттэннэ.

Бу төлөпүнүнэн 8 (800) 301-54-45 билсэххитин сөп. Босхо.

Россия бырабыталыстыбата Саха сиригэр онкологической диспансер уонна поликлиникалаах онкоклинической киин тугууларыгар 4 млрд. солк. тахсаны көрдө. Эбийэктэр 2023 сылга үлэлэрэ сабаланыахтаах.

Саха сиригэр федеральнайдаабы бюджеттан доруобуйа харыстабылын эбийэктэрин тугууга үп тырылынна. Өрөспүүбүлүкэ үс сыл устата онкодиспансер уонна онкокиин тугуутугар 4 млрд солк. тахсаны ылыа: 2020 сылга — 1,8 млрд. солк. кэринэ, 2021 — 1 млрд. солк. курдук, 2022 — 1,5 млрд. солк.

Субсидия Россия бырабыталыстыбатын уураабынан 2019 сыл ахсынны 31 күнүгэр бигэргэннэ.

СИА матырыйаалларыннан.

Для помощи гражданам старше 65 лет начнут привлекать частные медицинские учреждения

С 1 января 2020 года частные медицинские организации начнут привлекать для предоставления на дому медико-социального патронажа гражданам в возрасте 65 лет и старше. Соответствующее постановление «О реализации в субъектах Российской Федерации пилотного проекта по вовлечению частных медицинских организаций в оказание медико-социальных услуг лицам в возрасте 65 лет и старше, являющимся гражданами Российской Федерации, в том числе проживающим в сельской местности» 27 декабря подписал премьер-министр страны Дмитрий Медведев.

Принципами модернизации первичного звена здравоохранения предусмотрена реализация в рамках федерального проекта «Старшее поколение» национального проекта «Демография» в отдельных субъектах Федерации мероприятий пилотного проекта по вовлечению частных медицинских организаций в оказание медико-социальных услуг лицам в возрасте 65 лет и старше.

Документом утверждены цели, условия и порядок предоставления межбюджетных трансфертов субъектам Федерации в целях софинансирования их расходов обязательств, возникающих при реализации пилотного проекта, и Правила реализации пилотного проекта в субъектах Федерации.

Иные межбюджетные трансферты будут направлены в регионы по результатам проведенного ими до 1 марта конкурсного отбора частных медицинских организаций для участия в пилотном проекте. Постановлением также определены критерии для частных медорганизаций, которые будут участвовать в конкурсном

отборе.

Отбор частных медицинских организаций будет осуществляться региональными органами исполнительной власти в сфере социальной защиты населения на основе утвержденных федеральным кабмином критериев. По результатам конкурсного отбора эти органы власти будут направлять соответствующие документы в Минтруд России для подготовки распределения межбюджетных трансфертов. Минтруд России будет совместно с Минздравом России осуществлять организационное и методическое сопровождение пилотного проекта, Росздравнадзор — мониторинг его реализации.

Как сообщили в Правительстве РФ, в федеральном бюджете на 2020 год и на плановый период 2021 и 2022 годов на реализацию пилотного проекта предусмотрено в 2020 году — 1 млрд 901 млн рублей, в 2021 и в 2022 годах — по 390 млн рублей.

Пресс-служба Главы и Правительства Республики Саха (Якутия).

МАХШАНАБЫН

Сааһырбыт дьонно Муома орто оскуолатын оҕолоро көмөлөрүн утумнаахтык тиэрдэллэр. Муус түһэрэллэр, күһүнүн отон хомуйан аҕалаллар, атын да көмөлөрүн онороллор. Бу барыта оҕону аһыныгас, үтүө сүрэхтээх, кырдыаҕас дьону өйүүр, өйдүүр буола улаатарга иитэр.

Миэхэ куруук көмөлөһөр оҕолор хайы-үйэ орто оскуоланы бүтэрэн, олох киэн аартыгар үктэнэн, үлэли-үөрэнэ сылдьаллар. Кинилэргэ махталым убаарабат. Оттон быйыл Акулина Ивановна Корякина классоводтаах 5 «а» кылаас оҕолоро отон хомуйан биэрдилэр, төрөөбүт күммэр, бырааһынныктарга бэлэх туттараллар. Акулина Ивановна уонна оҕолорго барыларыгар үүммүт Саҥа 2020 сылынан эбэли истин махталбын тиэрдэн туран, үөрэххэ ситиһини, дьолу баҕарабын.

Мань тэнэ куруук бииргэ сылдьар дьүөгэлэрбэр — Арчым кэлэктиибигэр, уопсай дьыэбэ олобор ыкса ыалларбар, куруук сүбэлиир-амалыыр социальной харалта (сал. П. С. Федоров) үлэһиттиригэр, ыалдьан-гуттан хааллахпына эмтиир маҕан халааттаах ааньалларбар уонна бииргэ үлэлээбит, куруук өйүүр «Индибир уоттара» хаһыатым (ред. М. П. Старкова) кэлэктиибигэр, оҕолорбор, дьүөгэлэрбэр Саҥа дьылга үктэнэн туран, барҕа махталбын тиэрдэбин. «Ойуурдаах куобах охтубат, дьонноох киһи тутайбат» диэн омукупут өһүн хоһооно уот харааха этэрини, эһиги баар буолангыт, олобум сэргэх, санаам бөбөх.

Бука барыгытыгар үүммүт сыл үлэбэ, олоххо ситиһини аҕаллын, дьоллоох, үгүс үөрүүлээх олобу түстээтин.

И. И. ВИНУКОВА,
ССРС бэчээтин туйгуна, үлэ бэтэрээнэ.

Нэһилиэккэ Саҥа дьылбыт «Сулусчаан» уһуйаантан сабаланна. Араас кизргэлинэн симэммит күөх харыйа тула дьэрэкээн оонһуурдар ыйаммыттар, оҕолору үөрдэ-көтүтэ араас уотунан тырымнаан угуйа тураллар. Кутуйах сыла кэлэн иһэринэн, онуоха дьүүрэли «Щелкунчик» остуоруйа араас геройдара киирэллэр, ол курдук Щелкунчик (төрөппүт Никифоров П. В.) уонна Маша (төр. Стручкова А. А.), кутуйах-королева (төр. Старкова У. Н.), кутуйах (эбэ Вензель З. П.) кырачаан кутуйахчааннарын кытта араас моһоллору туорааннар, бары харыйа тула мусталлар, Тымныы оҕонһору (Кудрин Дь. С.) ыгыраллар. Тымныы Оҕонһор кэһиитин ырыа ыллыыр, уһуйаан иитиллээччилэрэ остуоруйа араас геройдара гусардар, кутуйахтар, куукулалар у.д.а. буоланнар хоһоон ааҕан, ырыа ыллаан, үнкүүлээн эһэлэрин үөрдэллэр. Гусардар, кутуйахтар көрдөөх түһүмэхтэри туораан, Тымныы оҕонһортон араас минньигэс кэмпиэттэрдээх бэлэх тутан үөрүүлэрэ үксээтэ, аныгыкы Саҥа дьылга дылы диэн эһэлэрин агаардылар

Төбүлэх орто оскуолатын елката «Щелкунчик уонна кини доҕотторо» диэн инсценировканан сабаланна. Щелкунчик (Максим Хабаров, 9кылаас), Маша (Мила Никулина, 6 кылаас) эһин араас остуоруйа, мультык геройдарын кытта тэһгэ үнкүүлэһэн, ыллаһан истилэр, ол курдук алын сүһүөхтэр черепашка-ниндзя, моҕотойдор, орто сүһүөхтэр Шиммер-Шайн, принцессалар, улахан сүһүөхтэр араас царевичтар, бухатырдар буолан киридилэр. Тымныы оҕонһор (Кириллин Н. С.) үөрэхтэригэр үчүгэй оҕолорго грамота туттартаата, сыл анара үөрэхтэрин көтүппэтэх оҕолорго сэмэй бэлэх уонна саамай үөрүүлээҕэ – улуус баһылыгы аатыттан «Улуус бастын үөрэнээччитэ-2019» ааты Максим Хабаровка туттарда. Маны таһынан кылаастарынан фотозона оноруутугар күрэх биллэрбиттэрэ, ону дьүүлүүр сүбэ (Герасимова Е. В., Яровенко А. И., Герасимова Т. П.) быһаарытынан 1-6 кылаастарга «Самая лучшая» 4-5, «Волшебная» 2-3, «Оригинальная» ааттары 1 кылаастар ыллылар, оттон 6-11 кылаастарга «Самый лучший» – 8, «Яркий» – 9, «Оригинальный» – 7-10-9, «Волшебный» – 6 кылаастар буоллулар, барыларыгар сэмэй бэлэхтэр туттарылыннылар. Ону таһынан кылаастарынан буфет үлэлээтэ, аттракцион оонньоно.

Бүтэһигэр оҕолорго Тымныы оҕонһор минньигэс астаах бэлэхтэри туттарда.

Олохтоох сынныалан дьэитин таһыгар Саҥа дьылы көрсө тэрилтэлэринэн биллэриллибит күрэх оноһуктара ыраахан уотунан-киргэйэ ыһыра-угуйа тураллар. Саҥа дьыл буолар кизэтигэр сынныалан дьэитигэр урукку «Морозко» остуоруйаны аныгылы уларытан,

Нэһилиэк сонуну ТӨБҮЛЭХХЭ — САҢА ДЬЫЛГА

көрдөөх-нардаах представление сабаланыан иннинэ үүнэн эрэр 2020 сылынан нэһилиэк аҕа баһылыга Г. П. Соркомов бар дьонугар эбэрдэ эгэлгэтин истин-иһирэх тылларынан эттэ уонна өрөспүүбүлүкэтээҕи бэтэрээннэр сэбиэттэрин бочуотунай грамотатын бэтэрээннэр үлэлэригэр көхтөөхтүк кыттарын иһин, биир тарбахха баттанар киһибитигэр Ю. А. Слепцовка туттарда. Салгыы 2019 сыл түмүгүнэн Чуумпу Кытыл нэһилиэгин бастыннарыгар дьоро түгэни бэлиэтиирин этэн туран «Сыл бастын тэрилтэтэ» ааты «Сулусчаан» уһуйаанна (сал. Соркомов А. Е.), «Бастын салайааччы» ааты ОдьКХ ГУП Муоматааҕы филиалын учаастагын маастарыгар С. В. Гуляевка, «Бастын депутат» ааты Т. И. Кириллинаҕа, «Киһи эйгэҕэ сырдатааччы» ааты киһи туттар ыччаппытыгар Г. Е. Старковка, 2019 сылга «Күн сириҥ көрбүт» ааты Лилиана Егороваҕа, «Бастын ситиһии» ааты «Көмүс дорҕоон» зональнай куонкурууска Гран-при, I степеннаах лауреат, I степеннээх лауреат, I степеннээх дипломант, «По зову предков», «Палитра талантов» региональнай куонкурустара I степеннээх "Северный колорит" норуоттар икки ардыларынааҕы куонкурууска I степеннээх лауреат ааттары ылбыт «Чэчир», «Дьүрүһүй», «Алгыс» фольклорнай коллективтар салайааччыларыгар М. М. Эверстоваҕа инэриллибиттэрин иһитинэрдэ уонна ону туоһулуур статуэткалары туттарда. Маны таһынан «Сыл бастын үлэһит» ааттары олохтоох ДЭС коллективиттан Старков П. Н., ОдьКХ ГУП Муоматааҕы филиалын Төбүлэхтээҕи учаастагын үлэһитэ В. В. Седалишев, Төбүлэх орто оскуолатын коллективиттан учуутал Старкова У. Н., «Сулусчаан» уһуйаан коллективиттан Стручкова А. А. ыллылар, кинилэргэ эмиз статуэткалар туттарылыннылар. Наһараадалар кэнниллэригэр көрдөөх инсценировка сабаланна. Сценаҕа ийэлээх (Герасимова Е. В.) кыыс Марфуша (Старкова У. Н.) киирэн Саҥа дьыл бырааһынныыгар бараары бэлэмнэнэллэр, онно «Хаарчаана» куонкурус биллэриллибитин истэллэр, атыларыгар Настена (Ларева Ю. Я.) эмиз барыан баҕарарын биллэрэр, ону батан кэбиһэллэр. Күрээҕи саха ыччата (Кириллин Н. С.) биллэрэр, манна араас дойду кыргыттар кытталлар, ол курдук сахалыы атрибуттаах, саламалаах Гавая кыһа (Стручкова А. А.), дэбиирдээх индиянка (Кудрина К. С.), чороонноох испанка (Николаева Е. Е.), чаппарахтаах корейанка (Вензель З. П.), сахалыы таҥастаах үлэһит кыыс Настена уонна сүрүн герой Марфушенька-душенька сахалыы үнкүүлэрин көрөөччүлэр дохсун ытыс тыаһынан добуһуолаатылар.

Настена аҕата (Нучеканов Б. И.) оҕотугар ыалдьар аҕай, ону маачаха ийэбит (Герасимова Е. В.) бопсо сатыыр. Куонкурус түмүгэр Настена кыайан, Марфушенька кыһыран ийэтин кытта тахсан бараллар. Настена үөрүүтүтэн саха уолун кытта нарын ырыаны ыллыһаллар. Үнкүүлэр быыстарыгар Саҥа дьыллааҕы ырыалары олохтоох ансамбль, Дьулустан Кудрин, Борис Нучеканов толордулар. Манньк көрдөөх-нардаах толоруулары көрөннөр кэлбит ыалдьыттар, көрөөччүлэр сүргэлэрэ көтөбүллэн тарбаастылар. Түүн уоттаах дискотеканан түмүктэннэ.

Бүтэһиккэ Чысхаан (Старков Г. Е.) кыайыылаах Настенаҕа, кыттыбыт кыргыттарга бэйэтин сэмэй бэлэхтэрин туттарда.

Тохсунһу 3-4 күннэригэр биһиги нэһилиэкпитигэр үгэскэ кубулуйбут Тымныы оҕонһор бириһигэр бэрт сэргэх, элбэх хамаанда оонньооччулаах күрэхтэһии 26-ыс төгүлүн буолан ааста. Күрэхтэһии иннинэ нэһилиэк аҕа баһылыга Соркомов Г. П. эбэрдэ тылы эттэ, кыттааччыларга кыайыыны баҕарда, салгыы тылы Тымныы оҕонһорго (Слепцов Ю. А.) биэрдэ. Тымныы оҕонһор кэс тылын этэн туран, бары чөл олобу тутуһан бу курдук күрэхтэһиилэргэ кытталларыттан үөрэрин эттэ, барыларыгар ситиһиилэри баҕарда. Аҕыйах нэһилиэнньэлээх дизбэккэ, 10 хамаанда күөн көрүстэ. Эр дьон 6 (ДЭС, ОдьКХ, «Эрэл» оскуола уолаттара, «Ч-К» эдэр ыччат, олохтоох дьаһалта), кэрэ анардар 4 («Сулусчаан» уһуйаан, орто оскуола, ТДД, устудьуоннар) хамаанда туруордулар. Ол курдук волейболга, дартска, буулдьанан ытыыга, дуобакка, штрафной бросокка, ханаат тардыһытыгар кириститилэр. Икки күннээх, бэрт эрийсиһилээх оонһуулар кэнниллэригэр эр дьонно олохтоох дьаһалта хамаандата инники түстэ, 10000 солк. сертификаты тутта, иккис – олохтоох ОдьКХ (цифровой тюнер), үһүс – ДЭС (кулер). Дьахталларга орто оскуола хамаандата инники тахсан 10000 солк. сертификаты ылла. Иккис – ТДД принтер, үһүс – «Сулустаан» уһуйаан – кулер. Куораттан сынныана кэлбит устудьуоннарбытыгар, Төбүлэхтэн төрүттээх ыччаттарбытыгар, Хонууттан кэлбит ыалдьыттарбытыгар барҕа махталбытын тирдэбит. Куруук манньк бары ыкса сиһээстээх үлэлиэххэ, кытыахха, оонһуохха. Түмүккэ бары Тымныы оҕонһору кытта хаартыскаҕа түстүбүт.

Л. СТРУЧКОВА.
Төбүлэх.

ПРАВА И ОБЯЗАННОСТИ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ

Декларация прав ребенка 1959 г. провозгласила, что ребенок в виду его физической и умственной незрелости нуждается в специальной охране и заботе, включая надлежащую правовую защиту, и призвала родителей, мужчин и женщин как отдельных лиц, различные добровольные организации, местные власти, национальные правительства к тому, чтобы они признали и старались соблюдать права детей путем законодательных и иных мер.

Ребенком признается всякое человеческое существо, не достигшее 18-летнего возраста. С момента рождения человека у него возникает способность иметь права (правоспособность). Способность самостоятельно осуществлять свои права и выполнять обязанности (дееспособность) которая в полном объеме наступает:

- по достижении 18 лет;
- в случае (предусмотренных законом) вступления в брак до достижения 18 лет;
- при объявлении лица, достигшего 16 лет, полностью дееспособным, если он работает по трудовому договору либо с согласия родителей (законных представителей) занимается предпринимательской деятельностью (СК РФ ст. 53, Конституция РФ ст. 60).

Реалии сегодняшнего дня свидетельствуют, что не только несовершеннолетние зачастую не знают о своих правах и обязанностях, но и родители иные законные представители зачастую не могут в них разобраться, а следовательно помочь ребенку ориентироваться в их многообразии.

Мы предлагаем познакомиться с основными правами и обязанностями несовершеннолетних лиц, которые меняются с возрастом ребенка.

Чем больше Вы будете знать о своих правах и обязанностях, тем меньше вероятность попадания в сложную жизненную ситуацию.

Основные законодательные акты, которые регулируют права детей в Российской Федерации, это:

- Конвенция ООН о правах ребенка.
- Конституция РФ.
- Семейный кодекс РФ.
- Трудовой кодекс РФ.
- Гражданский кодекс РФ.
- Федеральный закон от 24 июля 1998 г. № 124-ФЗ «Об основных гарантиях прав ребенка в Российской Федерации».
- Федеральный закон от 24.04.2008 г. № 48-ФЗ «Об опеке и попечительстве»;
- Федеральный закон от 21.12.1996 г. № 159-ФЗ «О дополнительных гарантиях по социальной поддержке детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей».
- Федеральный закон от 29.12.2012 г. № 273-ФЗ «Об образовании в РФ».

С рождения ребенок имеет права:

- на имя, отчество, фамилию (ст. 58 Семейного Кодекса РФ);
- жить и воспитываться в семье, насколько это возможно;
- знать родителей и жить вместе с ними (если это не противоречит интересам ребенка) (ст. 54 СК РФ);
- на общение с обоими родителями и другими родственниками (ст.55 СК РФ);
- на защиту (ст. 56 СК РФ);
- получение содержания от своих родителей и других членов семьи (ст. 60 СК РФ);
- на гражданство (ст. 6 Конституции РФ, ст. 12 Федерального Закона «О гражданстве Российской Федерации»);
- иметь на праве собственности имущество (полученное в дар или в наследство, а также приобретенное на средства ребенка).

Обязанности:

- слушаться родителей и лиц, их заменяющих, принимать их заботу и воспитание, за исключением случаев пренебрежительного, жестокого, грубого, унижающего человеческое достоинство обращения, оскорбления или эксплуатации;
- соблюдать правила поведения, установленные в воспитательных и образовательных учреждениях, дома и в общественных местах.

С 6 лет добавляются права:

- совершать мелкие бытовые сделки;
- совершать сделки, направленные на безвозмездное получение выгоды, не требующие нотариального удостоверения или государственной регистрации;
- совершать сделки по распоряжению средствами, предоставленными родителями или другими людьми, с согласия родителей для определенной цели или для свободного распоряжения (ст. 28 Гражданского Кодекса РФ);

Обязанности:

- получить основное общее образование (9 классов);
- соблюдать правила внутреннего распорядка учебного заведения, учебной дисциплины;

Ответственность:

- перед преподавателями, администрацией учебного заведения;
- за совершение общественно опасных действий, бродяжничества, уклонение от учебы, пьянства, вплоть до направления комиссией по делам несовершеннолетних в специальные учебно-воспитательные учреждения.

Школа тоже живёт по своим законам, которые регламентируются Уставом и локальными актами, утверждёнными и прошедшими правовую экспертизу. Правила поведения учащихся установлены в Положении о правилах поведения школьника. Поступая в школу, вы и ваши родители автоматически

соглашаетесь с правовыми актами, действующими в учебном заведении.

С 8 лет добавляются права:

- на участие в детском общественном объединении;

Обязанности:

- соблюдать устав школы, правила детского общественного объединения.

Ответственность:

- перед детским общественным объединением и его участниками.

С 10 лет добавляются права:

- на учет своего мнения при решении в семье любого вопроса(ст. 57 СК РФ);
- быть заслушанным в ходе любого судебного или административного разбирательства;
- давать согласие на изменение своего имени и фамилии (ст. 59, 134 СК РФ), – на восстановление в родительских правах кровных родителей (ст.72 СК РФ), на усыновление или передачу в приемную семью (ст. 132 СК РФ);

Ответственность:

- с 11 лет несовершеннолетний может быть помещен в специальные учебно-воспитательные учреждения закрытого типа для детей и подростков, не подлежащих уголовной ответственности (прекращенное уголовное дело в отношении несовершеннолетних или материалы об отказе в его возбуждении). До рассмотрения судьей материалов о помещении несовершеннолетних, не подлежащих уголовной ответственности, в специальные учебно-воспитательные учреждения закрытого типа, такие лица могут быть направлены на срок до 30 суток в Центр временного содержания для несовершеннолетних правонарушителей органов внутренних дел на основании постановления судьи. (ст. 15 Федерального Закона от 24.06.1999 г. №120-ФЗ).

С 14 лет добавляются права:

- получить паспорт гражданина Российской Федерации(п.1 Положения о паспорте гражданина Российской Федерации);
- самостоятельно обращаться в суд для защиты своих прав (ст. 56 СК РФ);
- требовать отмены усыновления(ст. 142 СК РФ);;
- давать согласие на изменение своего гражданства (глава 5 Федерального Закона «О гражданстве Российской Федерации»);
- требовать установления отцовства в отношении своего ребенка в судебном порядке (ст. 62 СК РФ);
- работать в свободное от учебы время (например, во время каникул) с согласия одного из родителей, не более 4 часов в день с определенными трудовым законодательством РФ льготами (ст. 92 ТК РФ);
- заключать любые сделки с согласия родителей, лиц, их заменяющих; самостоятельно распоряжаться своим

Ааспыт сүл түмүгүнэн коммунальнай өнгөбө сүл устата иһэ суох, өгөнү ыйын аайы кэмигэр төлөөбүт клиеннэрин ортотугар Муоматаабы “Коммунтепосбыт” тэрилтэтэ сүүйүүлээх лотереяны оонньотто.

Манна орой уон нэһиликтэрин барыларын хабан туран сүл устата өгөнү тутта төлөөн иһэр нэһилиэнньэ ортотугар барыта 19 сыаналаах бириистэри оонньоттулар. Лотереяны “Коммунтепосбыт” административнай дьиэтигэр тэрилтэ үлэһиттэриттэн турар хамыыһыа иилээн-саҕалаан ытта. Ыйыллыбыт чааска сыаналаах бириистэр толору ууруллубут остуолун аттыгар клиеннэр ааттара-суоллара, аадырстара ыйыллыбыт кумаабылардаах барабаан эргийбитинэн барар.

Бииртэн биир ыйыллыбыт ааттаах кумаабынан сыаналаах бириистэр, ол иһигэр бытовое прибордар, иһит-хомуос, сылаас суорданныр, сувенирдар ананнылар. Сүүйбүт дьон үөрүүлэрэ-көтүүлэрэ

үксээтэ.

Онтон бүтэһик сүрүн бириис 2020

Манньык бириис кэлэр 2020 сүл тохсунньу ыйыгар инникилээн төлөөбүт

дьон ортотугар оонньонно. Барабаан эргийэр, кумаабыны таһааран кыйыылаах аатын доргуччу ааҕаллар. Сүрүн бириини бочуоттаах пенсияба олорор Хонуу нэһилиэгин олохтооҕо **Юрий Софронов** ылла. Кинини тэрийээччилэр ис сүрэхтэриттэн эбүрдэлиллэр.

Түмүккэ, Анегина Владимировна нэһилиэнньэни сүл устата коммунальнай өнгөбө иһэ суох төлөөн иһэллэригэр ыгырда уонна инникитин даҕаны манньык оонньууну

ыгытыахпыт диэн эрэннэрдэ.

БЭЙ. КОРР.

сылга коммунальнай төлөбүргэ 20 бырыһыан чэпчэтиилээх буоларын тэрилтэ салайааччыта **Анегина Бочкарева** тоһоҕолоон бэлиттээтэ.

Закон и порядок

ПРАВА И ОБЯЗАННОСТИ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ

заработком, стипендией, иными доходами;
– самостоятельно осуществлять права автора произведения науки, литературы или искусства, изобретения или другого результата своей интеллектуальной деятельности;

– вносить вклады в банки и распоряжаться ими (ст. 26 ГК РФ);
управлять велосипедом при движении по дорогам, учиться вождению мотоцикла;
– участвовать в молодежном общественном объединении;

Обязанности:

– выполнять трудовые поручения в соответствии с условиями контракта, правилами трудового распорядка и трудовым законодательством;
– соблюдать устав школы, правила молодежного общественного объединения;

Ответственность:

– исключение из школы за совершение правонарушений, в том числе за грубые и неоднократные нарушения устава школы;
– самостоятельная имущественная ответственность по заключенным сделкам;
– возмещение причиненного вреда;
– ответственность за нарушение трудовой дисциплины;
– уголовная ответственность за отдельные виды преступлений (убийство, умышленное причинение тяжкого и средней тяжести вреда здоровью, изнасилование, кража, грабеж, разбой,

вымогательство, неправомерное завладение транспортным средством, заведомо ложное сообщение об акте терроризма, вандализм, приведение в негодность транспортных средств или путей сообщения и др.).

С 15 лет добавляются права:

– работать не более 24 часов в неделю на льготных условиях, предусмотренных трудовым законодательством РФ (ст. 92 ТК РФ).

С 16 лет добавляются права:

– вступать в брак при наличии уважительных причин с разрешения органа местного самоуправления (в некоторых субъектах Федерации законом могут быть установлены порядок и условия вступления в брак с учетом особых обстоятельств до 16 лет) (ст. 13 СК РФ);

– работать не более 36 часов в неделю на льготных условиях, предусмотренных трудовым законодательством РФ (ст. 92 ТК РФ);

– быть членом кооператива (ст. 26 п.4 ГК РФ);

– управлять мопедом при движении по дорогам, учиться вождению автомобиля (п.2 ст. 25 Федерального Закона «О безопасности дорожного движения»);

– быть признанным полностью дееспособным (получить все права 18-летнего) по решению органа опеки и попечительства (с согласия родителей) или суда (в случае работы по трудовому

договору или занятия предпринимательской деятельностью с согласия родителей) (ст. 27 ГК РФ);

Ответственность:

– за административные правонарушения в порядке, установленном законодательством РФ (ст. 2, 3 Кодекса РФ «Об административных правонарушениях»);

– за совершение всех видов преступлений (ст. 20 УК РФ).

С 17 лет добавляется обязанность:

– встать на воинский учет (пройти комиссию и получить приписное свидетельство) (ст. 9 Федерального Закона «О воинской обязанности и военной службе»).

В 18 лет человек становится полностью дееспособным, т.е. может иметь и приобретать своими действиями все права и обязанности, а также нести за свои действия полную ответственность.

Дальнейшие ограничения прав по возрасту связаны с занятием ответственных государственных должностей:

- стать депутатом Государственной Думы можно с 21 года;
- судьей Федерального районного суда – с 25 лет;
- Президентом Российской Федерации – с 35 лет.

Прокуратура Момского района.

Сага 2020 дылынан

ТИМИР ӨҢНӨӨХ КЫРЫЫСА СЫЛА ТУГУ ТҮСТҮҮРҮЙ?

Кутуйах (Кырыыса) бэлиэлээхтэргэ (1948, 1960, 1972, 1984, 1996, 2008)

Сыл устата кыаххын толору туһан. Эн сылын тигинээн кэлбит. Тохсунну уонна олунну ыйдарга өйгүн-санаабын түмэн, кэскиллээх бырайыагы олоххо киллэриэбин. Барыны-бары кыайар-хотор курдуккун. Онон өссө биир төбөнөн үрдүөххүн, күүскүн-кыаххын тургутан көрүөххүн наада. Бу сылы үлэбэ аныан, сыннаалан күннэрэ бэрт кэмчи буолуохтара. Сулумахтары үчүгэй өттүгэр уларыйылар күүтэллэр. Дьэ кэргэниг доруобуйатын кэтии, итэбэни-быһаһаһы бэлиэтии көрө сырыт. Сыл устата усурдуунан дьарыктаннаххына, эт-хаан чэбдигирэн, олус тупсуо этэ. Өр сылларга ыра санаа оностубут тиэхиньикэбин атыылаһан, санаан чэпчиэ.

Обус бэлиэлээхтэргэ (1949, 1961, 1973, 1985, 1997, 2009)

Үпкэ-харчыга олус табыллар сылгыт үүммүт. Туруоруммут сыалгытын-соруккутун төһө баһарар ситиһэр кыахтааххыт.

Арай, санаабытын түргэнник уларытыман, бииртэн бииргэ көһө сылдыман. Уолаттар, кыргыттар, сыһанна наһаа сонумсах буолуман. Тапталга сыһа-хапты хамсаны баар.

Саас диэки дохуоккут халбаннаан барыаба. Үп-харчы кырыымчык буоллабына, тас дойдуга сыннааны туһунан умнан кэбиһин. Ол онугар хамсаабат баайы атыылаһар быдан табыгастаах. Сыл устата элбэх соһуччу бэлэби тутуоххут. Дьону кытта түргэнник уопсай тылы булар ураты күүстээххит.

Баабыр (Тигир) бэлиэлээхтэргэ (1950, 1962, 1974, 1986, 1998, 2010)

Инники олох-дьаһах хаамытын бэйэн эрэ хонтуруоллуур кыахтааххын. Урут да, билигин да бэйэн кыаххар толору эрэнэбин. Ылсыбыт дьыалабын тигэбэр тиздэр дьобургун ыһыктыбакка илдэ сырыт. Күһүн тус олохтор сана сүүрээни киллэрэргэ быыс-арыт көстүөбэ. Сулумахтар, ыал буолар кыаххыт икки-үс бүк үрдээбит. Маныаха, кистэлэн талаанын арыллан, үлэттэн ордон өссө

Сага сылтан хас биирдиибит туох эрэ алыптаабы, кэрэни, сырдыгы күүтэбит. Бу сыл хаһаайына Кырыыса олус үлэһит, өйдөөх уонна тулуурдаах. Онон этиллибит хаачыстыбаларга сөп түбэхэр дьон сыл устата элбэби ситиһиэхтэрэ, кыайылаах-хотуулаах буолуохтара. Хаһаайын өйө-санаата уһулуччу сайдылаах буолан, киһи хас биирдии үчүгэй уонна мөкү хардыытын өйдүү сылдыар. Онон бэйэ-бэйэбэ сирдээх сыһаннаах буолары ханнык да түгэнгэ умнуман.

биир интэриэһинэй дьарыктаах буолуон. Барыта табылынабына, дьарыккыттан эбии дохуот куугуначчы кутулуоба. Сыл устата араас быһыы-майгы буолуоба. «Атас туһугар атах тостор» диэн бэргэн этии олохтор чачы биллиэбэ. Эппиэтинэстээх, ырахан күннэргэ чугас доһотторун агтыгар баар буолуохтара.

Куруолук бэлиэлээхтэргэ (1951, 1963, 1975, 1987, 1999, 2001)

Үлэбэ наһаа аһаҕас буолума. Профессиональнай кистэлэни атыттарга ыһа-тобо кэпсиир наадата суох. Үөрүүгүн, ситиһиин чугас дьоннун кытары үллэстэ сырыт. Тапталлаахыттан сыл устата олус элбэх болжомтону эрэйиэбин.

Наһаа болжомтобо наадыарын иирсээнгэ тиздирэн сөп.

Онон туохха барыгыгар орто сүннүн тутуһан сылдыар наада. Үлэбэ уонна тус олоххо улахан түһүү да, тахсы да суох. Маныаха усурдуунан дьарыктанарга уонна сөһө аһаан сылдыарга бириэмэ уолдыаспыт. Спортсменнары элбэх кыайы күүтэр. Сыл устата элбэхтик сөмөлүтүгүнэн көтүөххүт.

Луо (Дракон) бэлиэлээхтэргэ (1952, 1964, 1976, 1988, 2000, 2012)

Оннук айылаах кыһалба суох. Барытын сэмээр ситиһин иһиэбин. Тус санаабын ыраастанарга суолталаах күннэр-дьыллар буолуохтара. Урут наһаа итэбэйэ сылдыбыт дьонун дьиннээх «сирэйдэрин» көрдөрүөхтэрэ. Улахан уларыһы тапталга буолуоба. Дьэ кэргэн бэйэ кэккэтин ханатыаба, кыра киһи күн сириг көрөр дьоллоох түгэнэ буолуоба. Оттон сулумахтар төлөннөөх тапталга куустарыахтара. Аһан иһэр сылга таһаарылаахтык үлэлээбитин Сага дьылга табыллыны, карьераба өрө тахсыны түстүөбэ. Онон бу сылы сэргэхтик, ситиһиилээхтик уонна холку соһустук агаарга туох да мэхэй суох. Саамай сүрүнэ, сүрүбүлдээмэ, оннообор өрөбүллэри көхтөөхтүк агаар.

Моһой бэлиэлээхтэргэ (1953, 1965, 1977, 1989, 2001, 2013)

Тыа дьоно, сага хотон, дьэ-уот туттаргытыгар тоһоостоох күннэр үүнүөхтэрэ. Онорон таһаарар бордуюксуйа икки бүк түргэнник

эргийиэбэ. Уопсайынан, бисинэс дьонугар үчүгэй сыл иһэр. Эбэн этгэххэ, олохтор наадалаах уонна туһалаах дьону кытта көрсүөбүт. Хас биирдии сага билсии-көрсүү туох эрэ ураты суолталаах буолуоба. Моһойго бу сыл самныбат санааны, тулхатыйбат күүһү бэлэтиир. Онон туох-баар сатабылгын толору туһанан сырыт. Төрөппүттэргэр, бииргэ төрөөбүттэргэр, тапталлаахтар уонна оһолоргор дурда-хаһа буоларгын умнума. Оскуола үөрэнээччилэрэ уонна устудьуоннар үөрэхтэринэн барыахтар-кэлиэхтэрэ, араас таһымнаах кэмпириэнсийэлэргэ кыттыахтара.

Сылгы бэлиэлээхтэргэ (1954, 1966, 1978, 1990, 2002, 2014)

Тапталлааххын кытта сыһанна күчүмэбэйдэр үөскүү сылдыахтара. Күнүүлэһии, эрэммэт буолуу баар. Бу эн өттүгүттэн буолбакка, чугас киһигиттэн үөскүүр быһыы-майгы буолуоба. Бэйэн буруйа суох буоллааххына, барытын олус чугастык ылыныма. Үлэбэр урукку онорбут үтүөн үрдүктүк сыаналаныаба. Началынынгыгын ытыс үрдүгэр илдэ сылдыар. Кэллигэлэргин кытары сыһан үчүгэй. Үлэбэ бэриниилээх буолуун кэллигэлэргин кытта сыһанна олус дьайар. Ол гынан баран наһаа күүскэ үлэлээмэ, үчүгэйдик сыннаана сырыт. Уопускабын эрдэттэн былааннаан чугас дьоннун кытары бииргэ агаар.

Коза бэлиэлээхтэргэ (1955, 1967, 1979, 1991, 2003, 2015)

Бу сылы олус бэһиэлэйдик атаарыабын. Саамай кылаабынайа, сылы сүптү тото-хана аһы, уугун хана сылдыабын. Аны туран, саас диэки тапталга сууланан, үлэ туһунан боруоста умнан кэбиһэр чинчилээххин. Онон кыаллар буоллабына, уопускаба саас диэкинэн бараар. Өссө төрөппүттэрин кытары билсии долгутуулаах түгэнэ буолуоба. Күһүн диэки сага үлэ миэстэтэ тахсан, хамнастаах үлэбэ ынырыллыабын. Ити курдук өрө күүрүүлээх, ситиһиилээх, уларыйылаах сыл күүтэр. Бу сылы хайдах агаарынын бэйэбиттэн тутулукаах, онон сыты-хотуу буол. Бэйэ бодотун көрүнэн өрүү кырасыабай буол.

Эбисийэнэ бэлиэлээхтэргэ (1956, 1968, 1980, 1992, 2004, 2016)

(Бүтүүтүн 8 стр. көр).

ЭБЭРДЭЛИИБИТ!

Таптыыр, күндү кэргэммин, ийэбитин, эбэбитин, хос эбэбитин СӨ үтүөлөөх үлэ бэтэрээнин **СКОРОХОДКИНА Мария Романовна** 80 сааскын томточчу туолбут кэрэ-бэлиэ күнүнүнэн итиитик-истинник эбэрдэлиибит!

Күндү киһибитигэр чэгиэн доруобуйаны, кырдыар диэннэ бэриммэккэ, сэнэх-сэргэх сылдьан, чугас дьонун, доботторун истин мичээрдэригэр, сылаас сыһыаннарыгар куустаран уһундук, дьоллоохтук олороргор баҕарабыт.

Биһиги туспутугар кыһамнын, сүбэн-аман, өйөбүлүн иһин ис сүрэхпититтэн махтанабыт.

Эбэрдэни кытта кэргэниг Семен Гаврильевич, оҕолорун, сиэннэрин, хос сиэннэрин.

Соболоох оскуолатын 65 сылыгар

ОСКУОЛАМ БАРАХСАН

Оҕо сааспыт биһигэ,
Көмүс ньээкэ уйата
Соболооҕум оскуолата
Ойор күннээх сааспытын
Күлүмнэтэ сырдагта.
Төрүттэммит күнүнэн
Чугас-ыраах үтүөгэ
Тоҕуоруһа муһунна.
Күндү ыалдыт кэриэтэ
Ыҥырыллан кэлэммин,
Оҕо сааһым туһунан
Ойо тардан ылааммын,
Ойор-тэйэр үнкүүбэр
Оһуохайым тойугар
Олордоммун күндүлүүм.
Ойоҕоспор оҕолорум,
Окумалбар уолан киһим,
Тонголохпор аҕам саастаах
Аттыларбар ыгык дьонум,
Бэттэх-бэттэх буолун дуу.
Оһуохайым ырыатын
Унаарыта тардангыт,
Үтүктэннит ыллаһыг,
Кынат буолан кыттыһыг!
Оһуо-оһуо-оһуокай!
Оһуо-оһуо-оһуокай!
Сылаас ньээкэ уйаттан
Ыраах дайар дабыдаллаах,
Ыраас ыра санаалаах
Ыһа кэниир ыччаттаах,
Көтө дайар аналлаах,
Сылаамтаны билбэккэ
Сыраллаһан иитиллэр
Сыллар-күннэр аһаннар,
Ситим-сыдыаан тардыһар,
Ситии-хотуу билиитин
Сиргэ-буорга типпэккэ,
Тэһиппэккэ үөрэтэн
Аллаах аҕым сэлиитин
Тэһииннэрин тутуһан
Ыраах ынгырар ылыгыгар
Сулустарды тырымныһар,
Кыһыһар аалай сарыаллар
Көөчүктэнэ дыримниир
Аартыктарын арыһан
Үүнэр-сайдар кэскилин
Үйэлэргэ хаалларан
Өннөөх кунус буордарга
Өнүгэһин түһэрэн,
Сириэдитэн ситэрэн
Силигили чэчириир,
Сиртэн тирэх тардыһар,
Силис-лабаа сипсирэр,
Сэбирдэҕэ илигириир.
Сандал манан күннэрибит

Сандаарыйан тахсыыта
Сааскы халлаан кырсынан
Сыйа тардар
кыһыһахтаах,
Кылыкынас куоластаах
Кыталыктыыр кыылларым
Кырдалларга түһэннэр
Көтө-дайа үнкүүлэн,
Кынкырыктыы ыллыы
-ыллыы,
Тостор тымныы
дыбардаах
Кыһыммытын үргүтэн
Кынталдыһа хаамтылар.
Оһуо-оһуо-оһуокай!
Оһуо-оһуо-оһуокай!
Манньык талба кэһэҕэ,
Саамал кымыс утахтаах
Самаан сайын үтүөгүн,
Оһуокайым ооннууутун
Ойор-тэбэр үнкүүтүн,
Оҕо-аймах күйгүөрбүт
Оҕо сааспыт биһигэр
Оскуолабыт өрөгөйдөөх
Күннэрин аатыгар,
Оһуор-дырбаа түһэрэн
Уран саха тылынан
Уруйдарын тутуоһун!
Оной-соной көрөөхтөөн
Оҕо сааһым ааспыта.
Оймоон ааспыт хаардарын
Омооннорун булбатым.
Хаарга хаалбыт суолларын
Сураҕалаан сиппэтим.
Оччолорго оҕо саас
Сизэлэн ааспыт күннэрэ
Саҕахтарга сасыттар.
Кырпай манан хаардарын
Кырыатыгар кытыаран,
Манньык кэрэ кэһэҕэ
Мааны сахам тылларын
Кэжкэлэтэн иһиэбин!
Дьылҕа хаантан ыйахтаах
Тыйыс дыбар тымныытын,
Сылаас намын тылынан
Сүрэхтэргэ сөнөрбүт
Кэрэ эрэ түгэннэрин
Туура тутан кэпсиэбин.
Оҕо сааспыт бэһиэлэй
Ойуу-бичик сылларын
Оһуор-дырбаа тылларын
Күндүрктэн ахтыабыг!
Оҕо сааспар тоҕооспут
Тыйыс-чураан күннэрин
Кыһыһар кыымнаах уотунан

Күлүмнэтэ сырдаппыт,
Ааспыканан ымсырдым,
Кинигэлиин доҕордоон,
Бичик-сурук тиһигэр
Билии биэрэн умсугутан,
Биһирэтэн-минньитэн
Сирдээн-сиэтэн киллэрбит
Синэйиидэ Уйбаанымна
Учууталым барахсан
Уран сахам санатын
Унан биэрбит үтүөгүн
Уранныһа тылынан
Унаарыта туойуоһун!
Оһуо-оһуо-оһуокай!
Оһуо-оһуо-оһуокай!
Ол кэмнэртэн тирэнэн,
Олук ууран үктэллэнэн,
Олох суолун устунан
Дьулуурдаахтык хаамабын.
Оскуолабыт бу бүгүн
Кирэҕэйбитэ кэрэтиэн!
Номууканан дайыктыыр,
Тизхиникэни да билэр,
Интэриниэти баһылаан
Тас дойдуга талаһар,
Сулустарга харбаһар,
Суолдьут сулус онгостор
Эдэр чэгиэн ыччата!
Энин дыкти билиитин
Бүгүн ааһан сиппэппит,
Үүнэр сайдам ыччата
Үүнүү-сайдыы суолларын
Олуктарын уурсуһар,
Олох устун хардыылыыр.
Орубуна тобуллан
Аар-саарга аатырдар
Учууталым Татьяна
Гаврильевна хотоку
Оскуолабыт бороогар
Үөрэ-көтө көрсүһэр
Иһирэхтик кэпсэтэн
Оҕо сааспар төннөрөр.
Ийэм тэнэ киһибин
Мөссүөннэрин санатар,
Алта уон биэс саастардаах
Айхал-мичил аргыстаах
Дьөгүөрэбинэ Арайыыса
Дириэктэрдээх оскуолам
Суолун сөпкө тутуспут.
Сулус түһэр түһүлгэтэ
Субу манна түстэммит.
Кинэ аартыгы тэлэйэр
Кыһыһар сарыал умайбыт.
Оскуолабыт кэскиллээх,
Ойор күннэ тардылаах.
Инникитин даҕаны

Иитэр-такайар үлэҕэ
Илэ-чахчы ылсыһан,
Идэ бэрдin инэрэн
Билии төрдүн түһэрэр
Эдэр көлүөнэ Учууталга
Кэриэн алгыс аныыбыт,
Кэрэ кэскил туһунан
Кэрэһилээн ыллыыбыт.
Түмсүүлээхтик үлэлээн,
Үлэлэртэн дьоллонун,
Улуустарбыт уйгутун
Уһансыһар үлэбитин
Уруйдатар чизэстэрдээх
Махталлардаах буолуохтун!
Оһуор-ойууну түһэрбит
Оҕо сааспыт угуйар.
Кинэ тутта ахтыабын
Баар-суох күндү дьоммутун,
Билии-көрүү мааныкай
Көмүс ньээкэ уйабыт
Чуорааннара чугдааран
Уһун сыллар устата
Оскуолабыт бороогар
Оҕо аймах чуобустун!
Туруу дьонун аатынан
Уруйдара улааттын!
Ыгык-мааны дьоннорум,
Үөлэннээхэй доботторум
Уонна күндү ыалдыттар!
Манньыкычча аһыллан
Оһуокайбыт олуга
Силиктэрэ дьэ ситтэ.
Атын дьонно суол тэлэр
Алдыатылаах буолааччы.
Эт киһи илиһинним,
Этти, бүттүм, эбурийдим.
Уран тылым саппааһа
Ууса бүттэ, арааһа,
Тулуургутун да сөхтүм.
Махталынан ахтыабым.
Этэр тылым эгэтин,
Энин дыкти дэгэтин
Аныгыскы сырыыга
Анаан-минээн амсатыам,
Минньигэһин биллэххит.
Миигин сэмээр ахтаарын,
Банаардаах сырдыка
Баҕа санаабын толорон
Аны эһиэхэ тыл биэриим.
Баалаах буолуо буоллаҕай?!
Анаан онгостон кэлээрин,
Алгыс бэрдin этээрин.
Оһуо-оһуо-оһуокай!
Эһиэ-эһиэ-эһиэкэй,
Эһиэкэйдиир эһиэкэй!

Мария ХАБАРОВА.

ТИМИР ӨҢНӨӨХ КЫРЫЫСА СЫЛА ТУГУ ТҮСТҮҮРҮЙ?

(Бүтүүтэ. Иннин 6 стр. көр).
Дьибэ-уокка, олоххо-дьаһахха бэртээхэй сыл. Эһиэхэ сана сабахтар

Тохсунньу – Танха Хаан ыйа

Айыы итэбэлиинэн тохсунньу – Танха Хаан ыйа. Оттон Танха Хаан дьылба таңарата буолар. Танха диэн Айыы танмыта барыта ааттанар. Айылба барыта таныллан турар. Ол таныллыбытынан биер кэм турбат: мэлдьи таныллар, таңастанар. Киһи эмиэ айылбаттан таныллан үөскүүр. Бу ыйы былыр бүтэй кэм дииллэрэ. Хотугу сахалар харана ый диэн ааттыыллар. Тохсунньу ый түүнэ уһун, күнүһэ кылгас. Аам-даам тымныы түһэр. Харана бүрүүкүүр. Дьон харана оройугар, дьыл быһыгар бит-билгэ көбөр диэн итэбэйэллэр. Онон танхаланыы диэн үөскээбит.

Тохсунньу ыйга сааһы уонна сайыны билгэлииллэр. Бу ыйы от ыйа батыһар. Тымныйдабына — сайына сөрүүн, сыллыдабына – сайына куйаас. Тибии түстэбинэ, от ыйыгар сөрүүн буолар. Элбэхтик кыраһалаатабына, өн сайыны күүтэллэр. Тохсунньуга тымныы хам тутар, сэтэриир. Ити эрэри, хонон турдах ахсын халлаан сылһыан эрэрэ, күн уһаан иһэрэ биллэр буолар. Тымныы түһэригэр оһох үөлэһиттэн буруо туруору тахсар, дьон саната, ыт үрэрэ ыраахтан иһиллэр, киһи тына сырдыгыыр, куоска атабын саланар уонна сирэин суунар, куоска уонна ыт түүрүллэн, утуяа мээрик буолаллар, дьибэ сыбаа тыаһыыр, оһох уота кытарар уонна күүскэ таһырбаан умайар, сулустар түүн сытытык чабылһаллар.

«Эдэр саастан».

ИНДИГИР УОТТАРА
Хаһыакка сурутун!
2019 сыл иккис агарыгар
Тэрилтэлэргэ – 1320 солк.
Биридүүлээн дьонно – 660 солк.

Ытыктыр коллегабытыгар, бэтэрээн учууталга Александра Васильевна, кини кэргэнигэр Иннокентий Семенович Старковтарга, аймахтарыгар таптыр кийииттэрэ
СТАРКОВА Александра Геннадьевна ыараханлык ыалдьан олохтон туораабытыгар диринг кутурбаммытын тирирдэбит.
Ыар сүтүккүтүн тэннэ үллэстэбит.
Муома орто оскуолатын коллектива.

Ытыктыр убайбытыгар Иннокентий Семеновичка, санаспытыгар Александра Васильевнага, быраапытыгар Семенна, уолугар таптыр кийииттэрэ, кэргэнэ, ийэтэ
СТАРКОВА Александра Геннадьевна ыараханлык ыалдьан олохтон туораабытыгар диринг кутурбаммытын тирирдэбит.
Ыар сүтүккүтүн тэннэ үллэстэбит.
Уваровскайдар, Федоровтар, Сидоровтар, Черовтар, Кривошапкинар, Басыгысовтар, Добрыниннар.

Тэрийээччи: СӨ
Бырабытталыстыбата,
"Сахабэчээт" СӨ Судаарыс-
тыбаннай автономнай тэрилтэтэ.
Таһаарааччы: "Сахабэчээт" СӨ
Судаарыстыбаннай автономнай
тэрилтэтэ.
677000, Дьокуускай к.
Орджоникидзе уул., 31 №-рэ, 124 каб.,
тел./факс: 8(4112)343917.
e-mail: sakhapechat@mail.ru
Генеральнай дириэктэр
э.т. В.И. СЫРОМЯТНИКОВ.

Сибээс эйгэтин информационнай
технологияга уонна маассабай
коммуникацияга надзорун
федеральнай структуратын Саха
сиринээҥи бырабыланынатын
20.06.2019 с. бэриллибит
сибидиэтэлиститэтин
ПИ № ТУ 14-00520

**Кылаабынай редактор
М. П. СТАРКОВА.**

Хаһыат нэдиэлэҕэ иккитэ тахсар.
Редакцияга кирибит суруктар
төннүбэттэр.
Матырыйаалга ахтыллар чахчылар иһин
эппитинэни сурук ааптара сүгэр.
Ааптар суругар этиллэр санаа
хаһыат тутуһар хайысхатыттан
атын буолуон сөп.
Биллэриилэр, рекламалар
ис хоһоонноругар эппитинэни
тустаах киһи сүгэр.
® Реклама быһытынан бэчээттэнэр.

Хаһыат 2 №-гэр 16 ч. илин багтанна,
17 ч. график быһытынан бэчээккэ бэрилиннэ.
Компьютернай талыта, верстката оройуонаабы
«Индибир уоттара» хаһыат редакционнай-
полиграфической комплекска оһоһулан
бэчээттэннэ.
Редакция, типография, таһаарааччы аадырыһа:
Муома улууһа, Хонуу сэл., кап. Елкин уул. 4 №-рэ.
Кээмэйэ 1 усул. бэч. л. Тиража 360.
Сыаната дуогабар быһытынан.
Телефоннара: 8(41150)2-10-21.
Электроннай почта: indigir-uottara@yandex.ru